

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Відокремлений структурний підрозділ
«Класичний фаховий коледж
Сумського державного університету»»

**І НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ, СПІВРОБІТНИКІВ І СТУДЕНТІВ**

«Технологія, освіта, наука – 2024»

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Конотоп, 13 червня 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Відокремлений структурний підрозділ

«Класичний фаховий коледж

Сумського державного університету»

**I НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
ВИКЛАДАЧІВ, СПІВРОБІТНИКІВ І СТУДЕНТІВ**

«ТЕХНОЛОГІЯ, ОСВІТА, НАУКА – 2024»

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

(Конотоп, 13 червня 2024 року)

Конотоп

2024

конструкції й крою якого можуть бути використані й для створення сучасних зразків одягу.

Література

1. Косміна О. Ю. Українське жіноче вбрання Київщини. Кінець XIX - поч. XX ст. Наочний посібник. — К. : Хрещатик, 1994
2. Косміна О. Ю. Українське народне вбрання. — К. : Балтія-Друк, 2006. — 64 с. : іл.
3. Косміна О. Ю. Вбрання // Історія декоративного мистецтва України. У 5-ти томах. — Т. 2 : Мистецтво XVII-XVIII ст. — К., 2007. — С. 121-140.
4. Косміна О. Ю. Традиційне вбрання // Українська етнологія: навчальний посібник. — К. : Либідь, 2007. — С. 169-187.
5. Косміна О. Ю. «Традиційне вбрання українців». — К. : Балтія-Друк, 2008. — Т. 1 : Лісостеп; Степ. — 2008. — 160 с. : іл.
6. Косміна О. Ю. «Традиційне вбрання українців». — К. : Балтія-Друк, 2011. — Т. 2 : Полісся; Карпати. — 2011. — 160 с. : іл.

ДАВНЬОРУСЬКІ ПЕРСНІ В КОЛЕКЦІЯХ КОНОТОПСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ТА НІКЗ “ГЕТЬМАНСЬКА СТОЛИЦЯ”

Євтушенко О. В., *викладач*
ВСП «Класичний фаховий коледж СумДУ»

Кільце або перстень – прикраса для пальців рук у формі обруча, відоме з найдавніших часів, і понині є найпоширенішою прикрасою у всьому світі. Русь в цьому відношенні не виключення. Термін “перстень” в письмових джерелах відомий з XI ст., а термін ”кільце” – в значенні прикраси на пальці руки – з XIII ст. Персні з’являються у давніх слав’ян в IX ст. і широко зустрічаються починаючи з X ст. Персні були переважно жіночою прикрасою, але носили їх і чоловіки, і діти, при чому як на правій, так і на лівій руці – число їх на обох руках коливалось від 1-2 до 4-5, а іноді і до 10. Нерідко персні клали в поховання поруч з покійником – коло голови, біля рук, біля ліктя або плеча, коло п’ят, біля тазу.

Давньослав'янські, як і давньоруські, персні не мають чітко вираженої “племінної приналежності”. Одні і тиж самі різновидності знаходять на дуже великих територіях. Місцеві типи перснів з'являються переважно у XII – XIII ст., коли виробництво їх стає масовим.

Метою даної публікації є подання до наукового обігу перснів княжої доби, які походять з території середнього та нижнього Посейм'я та зберігаються у колекціях Конотопського краєзнавчого музею ім. О. М. Лазаревського та НКЗ “Гетьманська столиця”, спроба розшифрування змісту символів, нанесених на щитки перснів.

В фондовій колекції Конотопського краєзнавчого музею, присвяченій періоду Давньої Русі, зберігаються фрагменти (щитки) двох перснів княжої доби (перстень 1 – KB-1420; A-96, перстень 2 – KB-1419; A-97) [1].

В Книзі Вступу №1 краєзнавчого музею (запис від 16.03.1948 р.), в легенді про походження перснів, обидва предмети записані як такі, що були “знайдені при відновленні музею” у 1943 р. Отже, про місце їх знаходження говорити досить важко. Можна лише припустити, що знайдені вони були на території однієї з пам'яток давньоруського часу, яка знаходиться на території Конотопського району.

Перстень (щиток) 1 (мал.1.1.): бронзовий, литий, підпрямокутної (хрестоподібної) форми розміром 1.5 x 2.0 см. Товщина щитка 0.1 см. З одного краю збереглась частина дуги персня шириною 0.5 см., довжина збереженої частини дуги – 0.8 см, товщина – 0.1 см.

Цікавим є символ, нанесений на щитку персня: по краю, з обох боків щитка, хвилясті рослиноподібні, представлені у вигляді проростаючих зерен рослини, лінії, які наближаються до верхньої та нижньої композиційних частин орнаменту і завершуються зображенням у вигляді “початків кукурудзи”. В центральній частині композиції округла, вдавнена по центру, крапка. Вся композиція ніби знаходиться в “ажурному” полі, яке підкреслює щиток по його краю. Товщина поля 0.1 – 0.15 см.

Цікавим може бути розшифрування змісту сюжету щитка персня (за Рибаківим Б. О.) [2]. Композиція містить антропоморфний рослинний сюжет. На щитку може бути зображена чотирьохчасткова композиція, яка відображає стадії росту рослини від зерна до опилення, де: крапка в центральній частині сюжету – зерно, сама форма щитка у вигляді хреста – пильця, хвилясті рослиноподібні лінії, представлені у вигляді проростаючих зерен рослини – корні, зображення у вигляді “початків кукурудзи” – проростаючі зерна.

Перстень (щиток) 2 (мал.1.2): бронзовий, ковка, овальної форми розміром 1.4 x 1.8 см. Товщина щитка 0.1 см. На внутрішній частині щитка помітні сліди зламу дуг персня шириною 0.6 см.

Сюжетна композиція представлена рослинним орнаментом у вигляді квітки лілії, верхня частина якої має форму тризуба, який, ніби, проростає, з відкинутого в обидві боки, довгого листа квітки. Нижня частина квітки рослини може символізувати стовбур рослини. Зображення на щитку персня нанесене шляхом гравірування на застиглому металі.

Зображення на щитку персня 2 може належати до антропоморфних рослинних символів, а саме – зображення т. зв. Рожаниці – жіночого божества плодоріддя в слов'янській міфології, покровительки роду, сім'ї, домашнього вогнища. Рожаниці – покровительки як родючості, так і врожайності, духи плодоріддя, народження нового життя [3].

Цікавим є перстень XI – XIII ст. ст., який зберігається в фондовій колекції НКЗ “Гетьманська столиця” (К.о.№2-1,187–Арх.н/д) [4]. Знайдений він на території “Литовського замку” у Багурині під час археологічних досліджень 2001 р. [5].

Перстень 3 (мал.1.3): бронзовий, ковка, щиток круглої форми діаметром 1.7 см. Товщина щитка 0.1 см. Дуги персня дотові округлої форми при січенні, замкнуті, припаяні до країв щитка з внутрішньої сторони. Діаметр дуг при січенні 0.1 – 0.2 см.

Сюжетна композиція представлена у вигляді хреста, лучи якого складаються з трьох паралельних різної довжини ліній, з яких дві крайні, з обох кінців, ніби згибаються до центральної. Між “трьохлінійними” променями хреста (по відношенню до них під кутом 15⁰) розміщені чотири прямі лінії.

Вся композиція знаходиться у полі, підкресленому чотирма лініями розміщеними по краю щитка перпендикулярно чотирьом прямим лініям. Зображення на щитку персня нанесене шляхом гравірування на застиглому металі.

Можна припустити, що на щитку персня 3 нанесений один з варіантів давнього праслов'янського солярного знаку – Колесо Перуна, де: “трьохлінійні” лучи хреста з проміжними чотирма прямими лініями між ними – спиці (всього вісім), а чотири лінії розміщені по краю щитка перпендикулярно чотирьом прямим лініям символізують обід колеса.

Зазвичай цей знак (колесо зі спицями) розглядається як один із варіантів солярного знаку, який відомий в трьох основних видах: хрест у колі (колесо з чотирма спицями), колесо з шістьма спицями, та колесо з восьма спицями, як в нашому варіанті. Всі три варіанти “колеса” в тому чи іншому випадку символізують

ідею сонця, але слід зазначити, що у кожного з них є своя специфіка. Хрест в колі часто є символом не лише сонця, а і вогню, колесо з шістьма спицями, на думку Б. О. Рыбакова[6], є найбільш узагальненим, пов'язаним не лише з сонцем, а і з небом. Колесо з восьма спицями (як у нашому варіанті) є найбільш обмеженим у своєму значенні специфічно сонячним знаком, без роздвоєння його сенсу на знак сонця і знак вогню[6].

Література

1. Фонд ККМ ім. О. Лазаревського. – КВ-1420; А-96, КВ-1419; А-97
2. Рыбаков Б. Язычество древней Руси / Б. А. Рыбаков. – Москва – “Наука”, 1988, - С. 578
3. Зубов Н. Научные фантомы славянского Олимпа /Н. И. Зубов, // Живая старина, № 3 (7). – М., 1995, - С. 46-48
4. Фонд НІКЗ “Гетьманська столиця”. – К.о. №2-1, 187–Арх. н/д.
5. Васюта О., Кобець О, Коваленко В. ... Науковий звіт про археологічні роботи 2001 р. на території смт. Батурин Бахмацького р-ну Чернігівської області. – Чернігів, 2001 р.
6. Рыбаков Б. Язычество древней Руси / Б. А. Рыбаков. – Москва – “Наука”, 1980. - С. 44 – 51

